

TOMASZ GMEREK

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu*

UCZNIOWIE CHIŃSCY W SZKOLNICTWIE ANGIELSKIM – POMIĘDZY TRADYCYJNĄ SOCJALIZACJĄ A WALKĄ O „SUKCES”

ABSTRACT. Gmerek Tomasz, *Uczniowie chińscy w szkolnictwie angielskim – pomiędzy tradycyjną socjalizacją a walką o „sukces”* [Chinese students in English schooling – between traditional socialization and fighting for „success”]. *Studia Edukacyjne* nr 21, 2012, Poznań 2012, pp. 31-43. Adam Mickiewicz University Press. ISBN978-83-232-2485-3. ISSN 1233-6688

The article is devoted to educational achievement of chinese pupils in english education. Special attention is paid to social, cultural and economic background of chinese students. It explores the extent to which these background factors are mediated by educational achievement and social mobility. Chinese pupils mainly from middle-class were not only highly motivated but also possessed the economic, social and cultural background to achieve educational and social success in England.

Key words: Chinese students, education, socialization, achievement, social success

Wstęp

We współczesnej praktyce społecznej jednostki z mniejszościowych grup etnicznych stają przed dramatycznym wyborem: zachować wartości swojej wyjściowej grupy społeczno-kulturowej, które blokują jej możliwości edukacyjnego i zawodowego sukcesu, czy przyjąć wartości grupy dominującej, zyskując w ten sposób większe szanse na sukces (co zwykle jest jednak równoznaczne z rezygnacją z własnej „pierwotnej” tożsamości)¹. Jednostki z grup mniejszościowych mogą zatem przyjąć obowiązujące reguły „walki o sukces” (np. zdobycia dyplomu, który prowadzi do uzyskania dobrej pracy), jednak w takiej sytuacji muszą zwykle zrezygnować z wartości swojego „habitusu pierwotnego”². Czeka je wówczas alienacja z własnej

¹ Z. Melosik, *Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej*, Kraków 2007, s. 174.

² P. Bourdieu, *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*, Warszawa 1990, s. 61.

grupy (społeczno-kulturowej) i przyjęcie – za własne – tych wartości grupy dominującej (klasy społecznej), które pozytywnie korelują z wartościami propagowanymi przez system edukacyjny oraz ideologią wolnego rynku³.

Problemy te dostrzegalne są wyraźnie w angielskim systemie edukacji. Szczególną perspektywę stanowią w tym kontekście istniejące nierówności edukacyjne i społeczne dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych. Można przy tym dostrzec dwie główne tendencje w odniesieniu do mniejszości napływowych. Pierwszą jest zróżnicowanie statusu reprezentantów danej grupy. Dotyczy ono między innymi posiadanego poziomu wykształcenia. Możliwości awansu społecznego i zawodowego są w istotny sposób skorelowane z pozycją, jaką mają określone grupy imigrantów. Także możliwości i chęci asymilacji, jak również odbiór społeczny określonych grup imigranckich ma wpływ na osiągnięcia edukacyjne jej reprezentantów. Imigranci z grup o wysokim statusie o wiele szybciej adaptują się do wymagań społecznych i asymilują. Z drugiej strony, imigranci o niskim statusie trudniej asymilują się w społeczeństwo; zamieszkują zwykle te same dzielnice, tworząc zmarginalizowane grupy. Jej implikacje w systemie edukacji wskazują na odmienne możliwości, jakie mają jednostki z różnych grup.

Celem artykułu jest ukazanie wybranych kontekstów dotyczących funkcjonowania uczniów z mniejszości chińskiej w angielskim systemie szkolnictwa. Zawiera on dwie części. Pierwsza obejmuje krótką charakterystykę mniejszości chińskiej w Anglii. Druga część stanowi próbę analizy sposobów funkcjonowania chińskich uczniów w edukacji angielskiej – z perspektywy zależności pomiędzy tradycyjnymi formami socjalizacji a możliwościami uzyskiwania sukcesu życiowego.

Charakterystyka chińskiej grupy etnicznej w angielskim systemie społeczno-ekonomicznym

Chińczycy stanowią grupę etniczną funkcjonującą w Anglii od wielu dekad. Napływ reprezentantów tej grupy etnicznej powiązany jest głównie z imigracją z Hongkongu i Tajwanu oraz z kontynentalnych Chin. Pewna liczba Chińczyków emigrowała z innych państw azjatyckich (Malezji, Singapuru, Wietnamu) oraz pozostałych części świata. Emigracja do Wielkiej Brytanii powiązana była z większą liczbą przybywających kobiet, co na początku lat dziewięćdziesiątych dawało proporcję 100 mężczyzn na 161

³ E. Potulicka, *Wolny rynek edukacyjny a zagrożenia dla demokracji*, [w:] *Neoliberalne uwikłania edukacji*, red. E. Potulicka, J. Rutkowiak, Kraków 2010, s. 107.

kobiet⁴. Obecnie odsetek reprezentantów mniejszości chińskiej w Anglii szacuje się na około 0,4% w całej populacji, co oznacza, że są oni jedną z najmniejszych grup etnicznych⁵.

Równocześnie, Chińczycy tworzą dość zamknięte środowiska, grupując się w tych samych dzielnicach (głównie w Londynie). Dzielnice chińskie stanowią społeczne enklawy, w których funkcjonują wzorce socjalizacji oparte na tradycyjnych patriarchalnych wartościach (wynikających z filozofii konfucjańskiej), adaptujące się tylko w pewnym stopniu do sposobów funkcjonowania brytyjskiego społeczeństwa.

W porównaniu z innymi grupami etnicznymi, mniejszość chińska jest postrzegana jako najmniej zasymilowana, o zachowanym głębokim rdzeniu kulturowym, wynikającym z historycznej przeszłości własnego narodu. Tak opisują wspomniane zjawisko cytowani autorzy:

Dyskusje o chińskich [imigranckich – T.G.] społecznościach zwykle podkreślają znaczenie kultury, wyrażającej się w tradycyjnych pozytywnych cechach, takich jak oszczędność, ciężka praca, szacunek wobec rodziców oraz *guanxi* (relacje międzyludzkie), które stanowią zarówno wyznaczniki, jak i mogą być wykorzystywane do wyjaśnienia finansowego oraz edukacyjnego sukcesu. Historyczna przeszłość, naród, „rdzeń kulturowy” są postrzegane jako główne i niezmiennie determinanty tego, co oznacza „być Chińczykiem”⁶.

Podobnie charakteryzują efekty tradycyjnej socjalizacji w rodzinach i społecznościach chińskich D. Woodrow i S. Sham, pisząc, że

zadziwiające są zarówno zakres i głębokość procesów akulturacji, jak i niewielki stopień asymilacji i adaptacji do brytyjsko-europejskiej kultury nawet przez drugie i trzecie pokolenie imigrantów. Chińskie dzieci posiadające brytyjskie obywatelstwo wydają się żyć w kokonie w ramach brytyjskiego społeczeństwa, pod wpływem praktyk socjalizacyjnych powiązanych z językiem, dziedzictwem kulturowym, wartościami oraz wzorcami zachowań wyniesionymi z rodziny⁷.

Równocześnie, reprezentanci mniejszości chińskiej w Anglii posiadają zwykle wyższy od innych mniejszości napływowych status społeczny. Postrzegani są oni jako „mniejszość sukcesu”, zorientowana na „ruchliwość w górę”. Ponadto,

⁴ M. Lee, A. Chan, H. Bradby, G. Green, *Chinese Migrant Women and Families in Britain*, Women's Studies International Forum, 2002, t. 25, nr 6, s. 608.

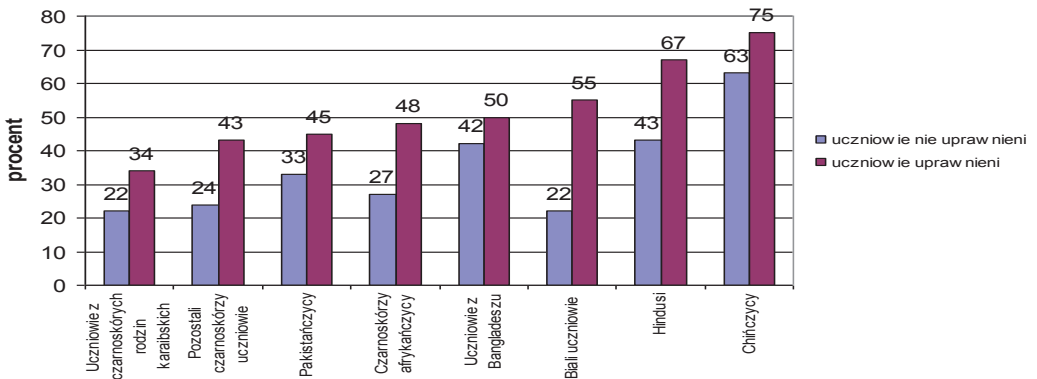
⁵ G. Bhattacharyya, L. Ison, M. Blair, *Minority Ethnic Attainment and Participation in Education and Training: The Evidence*, Department for Education and Skills 2003, s. 9, adres internetowy: www.standards.dfes.gov.uk/ethnicminorities/links_and_publications/763003/RTP01-03_Amended

⁶ M. Lee, A. Chan, H. Bradby, G. Green, *Chinese Migrant*, s. 608.

⁷ D. Woodrow, S. Sham, *Chinese Pupils and Their Learning Preferences*, Race, Ethnicity and Education, 2001, t. 4, nr 4, s. 392.

we współczesnych dyskursach rasowych Chińczycy w Wielkiej Brytanii są „kolorredami”, co w jasny sposób odróżnia ich od innych, zwykle czarnoskórych mniejszości, określanych jako nie-biała „podklasa”.

Chińczycy są zatem kojarzeni w takich kategoriach, jak posłuszeństwo, pracowitość, samowystarczalność i wydajność, co stawia ich w grupie „najbardziej produktywnych obywateli”, a równocześnie odróżnia ich od reprezentantów grup mniejszościowych korzystających z usług socjalnych⁸. Warto w tym miejscu zauważyć, że odsetek dzieci i młodzieży pochodzących z mniejszości chińskiej i korzystających z bezpłatnych posiłków w szkole jest najmniejszy wśród wszystkich grup etnicznych zamieszkujących Anglię. Ponadto, nawet dzieci z tej mniejszości korzystające z bezpłatnych posiłków osiągają wyniki kształcenia wyższe od dzieci z pozostałych grup etnicznych.

Ryc. 1. Odsetek uczniów z różnych grup etnicznych uzyskujących oceny A-C na poziomie GCSE (dane dla uczniów uprawnionych i nieuprawnionych do uzyskiwania bezpłatnych posiłków w szkole), dane dla 2002 roku

Źródło: G. Bhattacharyya, L. Ison, M. Blair, *Minority Ethnic Attainment and Participation in Education and Training: The Evidence*, Department for Education and Skills 2003, s. 12, adres internetowy: www.standards.dfes.gov.uk/ethnicminorities/links_and_publications/763003/RTP01-03_Amended

Spoglądając na umiejscowienie mniejszości chińskiej w strukturze zawodowej, można dostrzec, że choć reprezentantów tej grupy odnaleźć można w wielu profesjach, to jednak znacząca liczba prowadzi własne firmy, najczęściej w sferze cateringu (dane dotyczące zatrudnienia Chińczyków w tej branży wahają się pomiędzy 55 a 90%)⁹.

Zarysowując kontekst pozycji dzieci z mniejszości chińskiej w szkolnictwie angielskim, trzeba wskazać na specyficzną izolację w sposobach funkcjonowania pokoleń Chińczyków urodzonych w Wielkiej Brytanii. Można

⁸ M. Lee, A. Chan, H. Bradby, G. Green, *Chinese Migrant*, s. 608.

⁹ D. Woodrow, S. Sham, *Chinese Pupils*, s. 378.

przy tym stwierdzić, że reprezentanci wielu społeczności azjatyckich żyją w ramach „dwóch światów”. Z jednej strony bowiem silna integracja w ramach własnej grupy etnicznej pozwala im na wyjście „poza” tylko w pewnych wybranych sferach (co związane jest z procesami socjalizacji opartymi na tradycji i własnych wartościach), jak i silnym ukierunkowaniem na przejmowanie rodzinnych interesów. Z drugiej strony, istnieje konieczność „wpisania się” w logikę kapitalistycznego społeczeństwa brytyjskiego, którego wartości stanowią do pewnego stopnia zaprzeczenie wizerunku świata reprezentowanego przez systemy filozoficzne i religijne społeczeństw azjatyckich¹⁰.

Być może dlatego chińska grupa etniczna w Anglii jest stosunkowo mało poznana, a równocześnie poglądy dotyczące jej reprezentantów są stereotypowe, powielając wzorce postrzegania przypisane do cech narodowych. Z perspektywy stereotypów etnicznych i płciowych, „dziewczęta azjatyckie postrzegane są często przez nauczycieli jako >opresjonowane ofiary< własnej >kultury<, a chłopcy jako >mali<, >cisi<, >grzeczni osiąga-cze<”¹¹. Z drugiej strony, stereotypowe postrzeganie mniejszości chińskiej przez społeczeństwo wpływa na tworzenie się ewidentnych przekłamań. Wpływają one na codzienne sposoby funkcjonowania dzieci z mniejszości, a także na postawy nauczycieli i sposoby postrzegania przez nich chińskich uczniów¹².

Niewątpliwie, jednym z istotnych elementów konstytuujących postrzeganie chińskich uczniów w angielskim systemie edukacyjnym są ich wysokie osiągnięcia szkolne (przewyższające nie tylko osiągnięcia dzieci pochodzących z innych grup napływowych, lecz także wyniki osiągnięte przez białych Brytyjczyków). Można z tej perspektywy stwierdzić, iż formalny system edukacji nie zawsze stanowi czynnik wykluczenia czy marginalizacji mniejszości. W Anglii twierdzenie to jest trafne między innymi w odniesieniu do mniejszości chińskiej¹³. W tym kontekście, warto podjąć próbę wyjaśnienia podłoża sukcesów dzieci z grupy etnicznej, której habitus społeczny i kulturowy jest zdecydowanie odmienny od dominującego w społeczeństwie brytyjskim.

¹⁰ P.A. Singh Ghuman, *South-Asian Adolescents in British Schools: a review*, Educational Studies, 2002, t. 28, nr 1, s. 47-48.

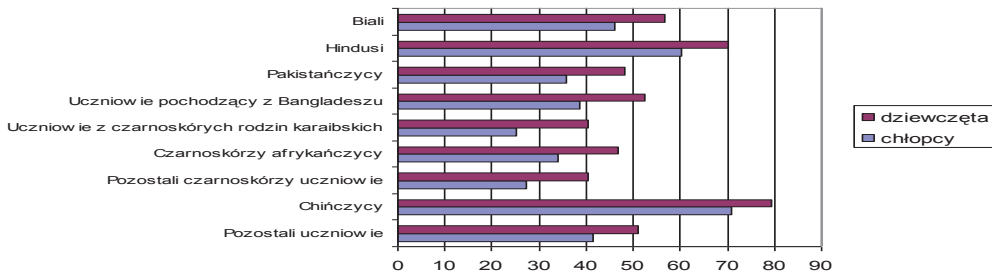
¹¹ L. Archer, B. Francis, *‘They never go off the rails like other ethnic groups’: teachers’ constructions of British Chinese pupils’ gender identities and approaches to learning*, British Journal of Sociology of Education, 2005, t. 26, nr 2, s. 167.

¹² L. Archer, B. Francis, *Constructions of racism by British Chinese pupils and parents*, Race, Ethnicity and Education, 2005, t. 8, nr 4, s. 403-404.

¹³ L. Platt, *Making education count: the effects of ethnicity and qualifications on inter-generational social class mobility*, The Sociological Review, 2007, t. 55, nr 3, s. 487.

Osiągnięcia edukacyjne chińskich uczniów w Anglii

Uczniowie pochodzący z chińskiej grupy etnicznej uzyskują w szkolnictwie angielskim bardzo dobre wyniki kształcenia. W większości przedmiotów i w praktyce na każdym poziomie szkolnictwa uczniowie ci uzyskują najwyższe oceny (por. ryc. 2). Dotyczy to zarówno chłopców, jak i dziewcząt. Fenomen ten często wyjaśniany jest przez „tradycyjne” cechy osobowości Chińczyków, formowane w procesie socjalizacji. Należą do nich nastawienie na ciężką pracę, silne poczucie odroczonej gratyfikacji, poświęcenie i gotowość do przeznaczania czasu i energii na realizację zadań (co w edukacji powiązane jest z wysokim szacunkiem wobec wiedzy i orientacją na zdobywanie jak najlepszych ocen¹⁴).

Ryc. 2. Odsetek uczniów z różnych grup etnicznych uzyskujących oceny A-C na poziomie GCSE/GNVQ, dane dla Anglii w 2003 roku, podział według płci

Źródło: P. Haezwindt, *Education, Training and Skills, Focus on Social Inequalities*, s. 11, National Statistics, adres internetowy: www.statistics.gov.uk/downloads/theme_compendia/fosi2004/Education.pdf

Dzieci pochodzące z mniejszości chińskiej wykazują ponadto specyficzne nastawienie wobec kształcenia. Wynika to zarówno z tradycji, oczekiwań rodziców wobec dzieci, jak i adaptacji do oczekiwań współczesnego społeczeństwa nastawionego na „sukces”¹⁵. Również specyficzne preferencje odnośnie procesu kształcenia wyróżniają dzieci chińskie kształcące się w angielskim systemie edukacji. D. Woodrow i S. Sham w swych badaniach wskazują na kilka elementów leżących u podstaw tego zjawiska. Głównym powodem ich wyróżnienia było porównanie po-

¹⁴ Por. B. Lamb, *Foreign Students: Their Effects on UK Higher Education*, [w:] *Can the Prizes Still Glitter? The Future of British Universities in a Changing World*, red. H. de Burgh, A. Fazackerley, J. Black, Buckingham 2007, s. 21.

¹⁵ Por. S. Phillipson, S.N. Phillipson, *Academic Expectations, Belief of Ability, and Involvement by Parents as Predictors of Child Achievement: A cross-cultural comparison*, *Educational Psychology*, 2007, t. 27, nr 3, s. 330.

dejsia do edukacji brytyjskich uczniów pochodzących z mniejszości chińskiej oraz białych Brytyjczyków¹⁶.

Jednym z czynników różnicujących podejście uczniów z dwu grup jest nastawienie wobec nauczycieli. W tabeli 1 przedstawione są wyraźne różnice dotyczące oczekiwań kierowanych wobec nauczyciela przez uczniów z mniejszości chińskiej (w porównaniu z białymi uczniami). Dla uczniów z mniejszości chińskiej nauczyciele stają w roli „źródła prawdy”. Są zatem wysoko wartościowani z perspektywy autorytetu dostarczającego informacji i wiedzy. W małym stopniu oczekują, aby nauczyciel włączał elementy samoregulacji w ramy procesu kształcenia, czy żeby prowadził ciekawie i przyjemnie lekcje. Widoczne jest jednak wyraźne oczekiwanie kierowane wobec nauczyciela, dotyczące odpowiedniego przygotowania uczniów do egzaminów¹⁷.

Tabela 1

Różnice w postrzeganiu ważności różnych elementów pracy nauczyciela pomiędzy białymi uczniami brytyjskimi a uczniami brytyjskimi pochodzenia chińskiego

	Uczniowie brytyjscy pochodzenia europejskiego		Uczniowie brytyjscy pochodzenia chińskiego	
	liczba całkowita	%	liczba całkowita	%
Dostarcza wystarczającej liczby wiadomości do zdania egzaminów	37	18,6	95	63,3
Pomaga zrozumieć materiał	96	48,2	50	33,3
Utrzymuje porządek w klasie	2	1	4	2,7
Prowadzi lekcje interesująco i przyjemnie	64	32,2	1	0,7

Źródło: D. Woodrow, S. Sham, *Chinese Pupils and Their Learning Preferences*, Race, Ethnicity and Education, 2001, t. 4, nr 4, s. 384.

Inne czynniki dotyczą sposobów spędzania wolnego czasu (uczniowie chińscy więcej czasu spędzają w środowisku rodzinnym), łatwości wpisywania się w dyscyplinę szkolną i szacunku wobec nauczycieli, czy podejścia do zdobywania ocen (w kontekście motywacji i konkurencji uczniowie chińscy są bardziej zdeterminowani). We wszystkich wymienionych aspektach biali Brytyjczycy oraz uczniowie pochodzenia chińskiego w istotny sposób

¹⁶ D. Woodrow, S. Sham, *Chinese Pupils*, s. 377.

¹⁷ Tamże, s. 384.

różnią się. Warto wskazać także na specyfikę roli osób znaczących w życiu uczniów. Dla zdecydowanej większości uczniów pochodzenia chińskiego rodzice są najważniejszymi osobami, o których akceptację chcieliby się starać.

Tabela 2

Odsetek odpowiedzi na pytanie: o czyją akceptację należy się starać?

	Przyjaciele	Nauczyciele	Rodzice
Biali Brytyjczycy	38,0%	4,5%	57,5%
Uczniowie pochodzenia chińskiego	1,3%	2,0%	96,7%

Źródło: D. Woodrow, S. Sham, *Chinese Pupils*, s. 384.

Podsumowując swoje badania, D. Woodrow i S. Sham stwierdzają, że istnieją znaczne różnice w strategiach kształcenia pomiędzy uczniami z obydwu grup, a potwierdzone dane ze studiów przypadku rodzin chińskich oraz pochodzące z wywiadów wskazują, że dominacja chińskiej kultury w kontekście „synowskiego oddania” i „szacunku wobec starszych” jest bardzo szeroka¹⁸.

Także badania B. Francis i L. Archer wskazują, że zarówno rodzice, jak i uczniowie pochodzenia chińskiego postrzegają edukację szkolną jako priorytet – w kontekście możliwości uzyskania wyższej pozycji społecznej i ruchliwości „w górę”. Poglądy rodziców dotyczące przyszłych karier edukacyjnych i zawodowych stanowią często pochodną tradycyjnego nastawienia wobec edukacji, charakterystycznego dla Chińczyków zamieszkujących w kontynentalnych Chinach, czy Hongkongu. Jednakże,

Chińczycy zamieszkujący w Wielkiej Brytanii posiadają specyficzne nastawienie wobec wykształcenia (w szczególności w kontekście „innych” [grup i jednostek – T.G.] nie wartościujących edukacji wysoko), co konstruuje pozytywną, przesyconą dumą kulturową granicę. Konstrukcja „wartości wykształcenia” staje się także strategią w obliczu trudnych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych imigrantów w Wielkiej Brytanii, w ramach których Brytyjczycy pochodzenia chińskiego mogą mobilizować etniczny kapitał kulturowy w procesie klasowej ruchliwości społecznej¹⁹.

Opisując podejście rodziców chińskich do edukacji własnych dzieci, A. Ran stwierdza, że „chińska edukacja jest bardzo konkurencyjna”, a rodzice „posiadają bardzo wymagające standardy, a równocześnie są przygotowani do inwestowania dużo czasu i wysiłków we wspieranie własnych dzieci”²⁰. Orientacja na sukces, silna mobilizacja i nacisk na konkurencję

¹⁸ Tamże, s. 391.

¹⁹ B. Francis, L. Archer, *British-Chinese pupils' and parents' constructions of the value of education*, *British Educational Research Journal*, 2005, t. 31, nr 1, s. 104.

²⁰ A. Ran, *Travelling on parallel tracks: Chinese parents and English teachers*, *Educational Research*, 2001, t. 43, nr 3, s. 326.

stanowią zatem czynniki, które w rodzinach chińskich są istotnymi wyznacznikami socjalizacji. Można w tym kontekście stwierdzić – używając kategorii E. Hoppera – że aspiracje edukacyjne dzieci z mniejszości chińskiej są wyraźnie „podgrzewane” w kierunku uzyskiwania jak najlepszych osiągnięć.

B. Francis i L. Archer stwierdzają ponadto, że postawy nauczycieli brytyjskich wobec uczniów pochodzących z mniejszości chińskiej stanowią same w sobie czynnik jeszcze bardziej zwiększający zaangażowanie i motywację wśród dzieci. Nauczyciele mają bowiem stereotypowe, wysokie oczekiwania wobec osiągnięć chińskich uczniów, co wpisuje się w logikę socjalizacji w rodzinie i stanowi dodatkowy czynnik podgrzewający (i tak już wysokie) aspiracje edukacyjne młodych Chińczyków²¹.

Spoglądając na procesy selekcyjne obecne w angielskim systemie szkolnictwa, można stwierdzić, że uczniowie z mniejszości chińskiej stanowią cenną grupę w procesach naboru do szkół o wyższych wynikach nauczania. Współczesna praktyka oświatowa w zakresie naboru do szkół rozszerzonych wskazuje, iż placówki, które mogą dokonywać selekcji o wiele częściej przyjmują dzieci z mniejszości chińskiej (oraz innych krajów azjatyckich), niż dzieci pochodzące z innych mniejszości. Jest to w największym stopniu związane z ich wysokimi osiągnięciami edukacyjnymi²². Z drugiej strony, warto zwrócić uwagę, że imigranci chińscy osiedli w Anglii w latach siedemdziesiątych XX wieku, posiadają relatywnie wysoki kapitał kulturowy, a ich dzieci kształcą się w szkołach, w których istnieje niewielka liczba innych mniejszości. Ponadto, częstą praktyką rodzin chińskich jest zapewnianie własnym dzieciom zajęć z prywatnymi nauczycielami²³.

Racjonalność wyborów edukacyjnych, w powiązaniu z przyszłymi możliwościami zatrudnienia dla młodzieży pochodzącej z mniejszości chińskiej, jest wyższa niż dla uczniów czarnoskórych i białych. W swoich badaniach V. Beck, A. Fuller i L. Unwin stwierdzają, że uczniowie brytyjscy pochodzenia chińskiego wykazują o wiele większe zdecydowanie dotyczące planów pozostania w systemie szkolnictwa niż uczniowie z innych grup. Ponadto, uczniowie z tej grupy mniej chętnie chcieliby podjąć kształcenie w szkołach zawodowych, czy uczestniczyć w programach przygotowania do pracy. Z drugiej strony, o wiele częściej wyrażają oni chęć podjęcia kształcenia uniwersyteckiego²⁴.

²¹ B. Francis, L. Archer, *British-Chinese pupils' constructions of gender and learning*, Oxford Review of Education, 2005, t. 31, nr 4, s. 510.

²² A. West, A. Hind, *School Choice in London*, s. 498-499.

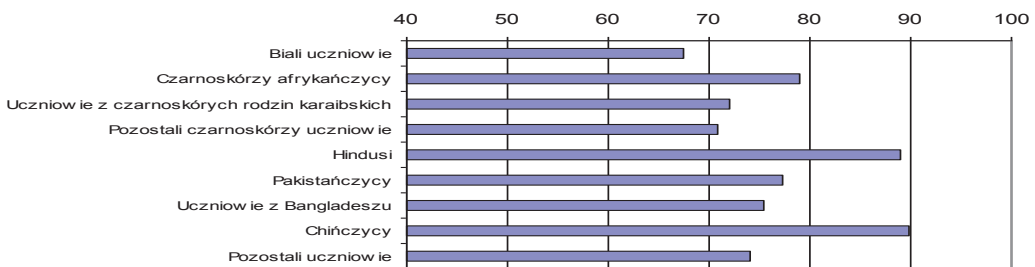
²³ S. Tomlinson, *Race, ethnicity*, s. 162.

²⁴ V. Beck, A. Fuller, L. Unwin, *Safety in stereotypes? The impact of gender and 'race' on young people's perceptions of their post-compulsory education and labour market opportunities*, British Educational Research Journal, 2006, t. 32, nr 5, s. 674-679.

Spoglądając na uwarunkowania sukcesu edukacyjnego T. Modood uważa, że leżą one głównie w specyfice socjalizacji w rodzinach i lokalnych społecznościach. Wymienia z tej perspektywy trzy elementy, które w największym stopniu stanowią źródło fenomenu wysokich osiągnięć chińskich uczniów²⁵.

Pierwszym elementem jest wysoki stopień motywacji ze strony rodziców, krewnych oraz innych członków społeczności, posiadających „ambicje odnośnie konieczności osiągnięcia wyższych pozycji przez siebie, a w szczególności przez własne dzieci, a także wiarę, że wyższe wykształcenie jest ważnym elementem w realizacji tych celów”. Drugi element stanowi zdolność do przekazania tego poglądu dzieciom, które „w dużym stopniu go internalizują i nawet gdy nie w pełni go podzielają, to jednak podejmują zadania i realizują ambicje swoich rodziców”. Ostatni czynnik dotyczy autorytetu i władzy rodziców w konstruowaniu wzorców sukcesu własnych dzieci. Są one w znaczącym stopniu wspierane przez jednostki z otoczenia, przez co „ambicje nie stają się efemeryczne, czy nierealne, lecz są wyznacznikiem tego, co jest konieczne do zrobienia przez dzieci na kolejnych etapach rozwoju”²⁶.

Wysokie osiągnięcia i sukcesy szkolne reprezentantów chińskiej grupy etnicznej powiązane są z podejmowaniem przez nich różnych form kształcenia wyższego. Uczniowie chińscy stanowią jedną z grup w największym stopniu uczestniczącą w kształceniu na poziomie średnim drugiego stopnia, a także w kształceniu wyższym. B. Francis i L. Archer zauważają, iż choć w przypadku wielu grup etnicznych poziom wykształcenia jest często reprodukowany pomiędzy pokoleniami, to jednak model ten nie odnosi się do Chińczyków zamieszkujących w Wielkiej Brytanii²⁷.

Ryc. 3. Odsetek uczniów z różnych grup etnicznych podejmujących dalsze kształcenie po ukończeniu jedenastej klasy edukacji obowiązkowej

Źródło: H. Connor, C. Tyers, S. Davis, N. D. Tackey, *Minority Ethnic Students in Higher Education: Interim Report*, Research Report no 448, s. 37, Department of Education and Skills, adres Internetowy: <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/rr448.pdf>

²⁵ T. Modood, *Capitals, Ethnic Identity and Educational Qualifications*, Cultural Trends, 2004, t. 13, nr 50, s. 95.

²⁶ Tamże.

²⁷ B. Francis, L. Archer, *British-Chinese pupils' and parents' constructions*, s. 91.

Rycina 3 pokazuje zróżnicowanie pomiędzy reprezentantami odmiennych grup etnicznych podejmujących dalsze kształcenie po ukończeniu cyklu edukacji obowiązkowej. Młodzi ludzie pochodzący z mniejszości chińskiej, w porównaniu z reprezentantami innych grup etnicznych, najchętniej kontynuują edukację (prawie 90% uczniów z tej grupy etnicznej rozpoczęło naukę na kolejnym poziomie). Wysoki stopień uczestnictwa na poziomie kształcenia średniego drugiego stopnia powiązany jest w przypadku uczniów z tej grupy także z uzyskiwaniem wysokich ocen – kwalifikujących na poziom edukacji wyższej. Tabela 3 ukazuje odsetek uczniów z Anglii zakwalifikowanych przez komisję uniwersytecką (UCAS) jako uczestników studiów dziennych. Uczniowie z mniejszości chińskiej stanowią grupę uczniów zakwalifikowanych na poziom kształcenia wyższego ze statystycznie najwyższymi ocenami.

Tabela 3

Odsetek uczniów ze szkół angielskich pochodzących z odmiennych grup etnicznych, zakwalifikowanych przez UCAS na studia dzienne w 2000 roku (odsetek uczniów posiadających świadectwa na poziomie A 2+ z liczbą punktów powyżej 21)

Grupa etniczna	Liczba uczniów ze świadectwem na poziomie A 2+	Odsetek uczniów z liczbą punktów powyżej 21
Biali	151 157	45,6
Wszystkie mniejszościowe grupy etniczne	23 239	37,5
Uczniowie z czarnoskórych rodzin karaibskich	1 037	19,4
Czarnoskórzy Afrykańczycy	1 634	28,0
Pozostali czarnoskórzy uczniowie	742	24,1
Hindusi	7 959	40,0
Pakistańczycy	3 413	29,3
Uczniowie z Bangladeszu	1 168	26,2
Chińczycy	1 882	50,0
Pozostali uczniowie pochodzenia azjatyckiego	2 238	45,3
Inni	3 166	44,8
Liczba całkowita (uczniów ze znanym pochodzeniem etnicznym)	174 396	44,6

Źródło: H. Connor, C. Tyers, S. Davis, N.D. Tackey, *Minority Ethnic Students in Higher Education: Interim Report*, Research Report no 448, s. 154, Department of Education and Skills, adres internetowy: <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/rr448.pdf>

Zakończenie

Podsumowując, trzeba stwierdzić, że pozycja społeczna i sukcesy edukacyjne chińskich dzieci uwikłane są w socjalizacyjną formę oddziaływań w rodzinie. Tradycyjne formy socjalizacji, w powiązaniu z uczestnictwem w społeczeństwie zorientowanym na „osiąganie” (co w systemie edukacji przekłada się na zdobywanie kredencjałów akademickich), pozwalają uczniom z tej grupy na uzyskanie znakomitych możliwości awansu poprzez edukację. Reprezentanci mniejszości chińskiej zamieszkujący w Anglii – choć nie stanowią jednorodnej grupy – są przykładem mniejszości, która wykorzystuje posiadany kapitał kulturowy i społeczny, a także możliwości tkwiące w systemie szkolnictwa – w celu ruchliwości „w górę”.

Kapitał kulturowy dzieci z mniejszości chińskiej w szkolnictwie angielskim nie tylko służy osiągnięciu przez nie wysokich wyników edukacyjnych, lecz również ma wpływ na postawy nauczycieli wobec uczniów. Także wysokie oceny uzyskiwane przez uczniów chińskich stanowią istotny czynnik w procesach rekrutacji do najlepszych szkół (instytucje te o wiele chętniej rekrutują uczniów z tej grupy niż innych grup imigrantów, bowiem pozwala to na maksymalizację wyników w tabelach ligowych).

Uczestnictwo w kształceniu uniwersyteckim i zdobywanie prestiżowych dyplomów (co w przypadku reprezentantów tej grupy jest częste), pozwala na zmianę pozycji w kolejnym pokoleniu, umożliwiając wejście do wyższych grup statusu. Tak podsumowuje wspomniane procesy T. Moodod:

Obecnie, azjatyccy uczestnicy kształcenia uniwersyteckiego są dziećmi imigrantów, „drugim pokoleniem”. Jednostki te, wstępując samodzielnie do klasy średniej, tworzą generację, która będzie wykorzystywała możliwości charakterystyczne dla tej klasy, włączając w to kształcenie w prestiżowych uniwersytetach, jak i zdobywanie specjalistycznych kompetencji oraz kierowniczych stanowisk²⁸.

Przedstawiona analiza sposobów funkcjonowania dzieci z mniejszości chińskiej w szkolnictwie angielskim ukazuje równocześnie, w jaki sposób odmienna kulturowo i społecznie grupa mniejszościowa może wpisać się w oczekiwania neoliberalnego systemu edukacji i ekonomii. Wydaje się, że sposoby funkcjonowania mniejszości chińskiej w Anglii stanowią potwierdzenie tezy, iż system szkolnictwa nie zawsze musi stanowić czynnik potwierdzania niższego statusu grupy mniejszościowej – może być wręcz znakomitą trampoliną do „sukcesu”. Przykład mniejszości chińskiej w Anglii potwierdza jednak tezę, że sukces ten jest osiągnięty na warunkach grupy dominującej.

²⁸ T. Modood, *Capitals, Ethnic Identity*, s. 102-103.

BIBLIOGRAFIA

- Archer L., Francis B., *'They never go off the rails like other ethnic groups': teachers' constructions of British Chinese pupils' gender identities and approaches to learning*, British Journal of Sociology of Education, 2005, t. 26, nr 2.
- Archer L., Francis B., *Constructions of racism by British Chinese pupils and parents*, Race, Ethnicity and Education, 2005, t. 8, nr 4.
- Beck V., Fuller A., Unwin L., *Safety in stereotypes? The impact of gender and 'race' on young people's perceptions of their post-compulsory education and labour market opportunities*, British Educational Research Journal, 2006, t. 32, nr 5.
- Bhattacharyya G., Ison L., Blair M., *Minority Ethnic Attainment and Participation in Education and Training: The Evidence*, Department of Education and Skills, 2003: adres internetowy: www.standards.dfes.gov.uk/ethnicminorities/links_and_publications/763003/RTP01-03_Amended
- Bourdieu P., *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*, Warszawa 1990.
- Connor H., Tyers C., Davis S., Tackey N.D., *Minority Ethnic Students in Higher Education: Interim Report*, Research Report no 448, s. 154, Department of Education and Skills, adres internetowy: <http://www.dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/rr448.pdf>
- Francis B., Archer L., *British-Chinese pupils' and parents' constructions of the value of education*, British Educational Research Journal, 2005, t. 31, nr 1.
- Francis B., Archer L., *British-Chinese pupils' constructions of gender and learning*, Oxford Review of Education, 2005, t. 31, nr 4.
- Haezwindt P., *Education, Training and Skills, Focus on Social Inequalities*, National Statistics, adres internetowy: [www.statistics.gov.uk/downloads/ theme_compendia/fosi2004/Education.pdf](http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_compendia/fosi2004/Education.pdf)
- Lamb B., *Foreign Students: Their Effects on UK Higher Education*, [w:] *Can the Prizes Still Glitter? The Future of British Universities in a Changing World*, red. H. de Burgh, A. Fazackerley, J. Black, Buckingham 2007.
- Lee M., Chan A., Bradby H., Green G., *Chinese Migrant Women and Families in Britain*, Women's Studies International Forum, 2002, t. 25, nr 6.
- Melosik Z., *Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej*, Kraków 2007.
- Modood T., *Capitals, Ethnic Identity and Educational Qualifications*, Cultural Trends, 2004, t. 13, nr 50.
- Phillipson S., Phillipson S.N., *Academic Expectations, Belief of Ability, and Involvement by Parents as Predictors of Child Achievement: A cross-cultural comparison*, Educational Psychology, 2007, t. 27, nr 3.
- Platt L., *Making education count: the effects of ethnicity and qualifications on intergenerational social class mobility*, The Sociological Review, 2007, t. 55.
- Potulicka E., *Wolny rynek edukacyjny a zagrożenia dla demokracji*, [w:] *Neoliberalne uwikłania edukacji*, red. E. Potulicka, J. Rutkowiak, Kraków 2010.
- Ran A., *Travelling on parallel tracks: Chinese parents and English teachers*, Educational Research, 2001, t. 43, nr 3.
- Singh Ghuman P.A., *South-Asian Adolescents in British Schools: a review*, Educational Studies, 2002, t. 28, nr 1.
- Woodrow D., Sham S., *Chinese Pupils and Their Learning Preferences*, Race, Ethnicity and Education, 2001, t. 4, nr 4.

